

9 קיום גורלי- כיצד? זהו קיום מאונס, בבחינת "על כרחך אתה חי", קיום עובדתי, שלוב בשרשרת חוקיות מיכנית, נטולת משמעות, כיוון ותכלית, ומשועבד לכחות סביבה שלתוכה נדחף היחיד על ידי ההשגחה מבלי שנמלכה בו עובר לדחיפה זו. דמות אובייקט לה"אני" הגורלי. כאובייקט הוא מופיע כעשוי ולא כעושה. עשוי הוא על ידי התנגשותו הסבילית עם החוץ האובייקטיבי כחפץ לעומת חפץ. נקלע ה"אני" הגורלי בכף דינמיקה אטומה כשכולה מופנית לבר. ישותו נבובה, נעדרת פנימיות, עצמיות ועצמאות. ה"אני" הגורלי מכחיש את עצמו הכחשה גמורה. כי הרי אין האנוכיות והחפציות יכולות לדור בכפיפה אחת.

קיום יעודי- כיצד? זהו קיום פעיל כשאדם ניצב לעומת הסביבה, שהושלך בה, מתוך הבנת יחודו וסגולתו, חרותו ויכלתו שלא לקפח במאבקו עם החוץ את עצמותו ועצמאותו. סיסמת ה"אני" היעודי היא: "על כרחך אתה נולד ועל כרחך אתה מת אבל ברצונך החפשי אתה חי". האדם נולד כאובייקט, מת כאובייקט, אבל ביכולתו לחיות כסובייקט, כיוצר ומחדש, המטביע על חייו את חותמו האינדיבידואלי והחורג מן האבטומטיות אל הפעילות היצרנית. **תעודתו של האדם בעולמו, על פי היהדות, היא להפוך גורל ליעוד.** קיום מופעל ומושפע לקיום פועל ומשפיע. קיום מתוך אונס, מבוכה ואילמות- לקיום מלא רצון, מעוף ויזומה. ברכתו של הקב"ה ליציר כפיו ממצה את כל תפקידו: "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה". כבשו את הסביבה והדבירו אותה תחתיכם. אם לא תמשלו בה, היא תשעבד אתכם. היעוד מעניק לו לאדם עמדה חדשה בעולמו של הקב"ה. הוא נותן לו כתר מלכות, והאדם הופך שותפו של הקב"ה במעשה בראשית.

(הרב סולוביצ'יק, איש האמונה, קול דודי דופק, עמודים 65-68)

10 ר' יוחנן בשם רבי בנימין בר ר' לוי בניה של רחל נסן שווה וגדולתן שווה, נסן (ניסיון) שווה הה"ד (בראשית ל"ט) ויהי כדברה אל יוסף יום יום וכאן כתיב ויהי כאמרם אליו יום ויום ולא שמע אליהם, ולהלן כתיב ולא שמע אליה לשכב אצלה, וגדולתן שווה הה"ד (בראשית מ"א) ויסר פרעה את טבעתו מעל ידו ויתן אותה על יד יוסף וילבש אותו בגדי שש וכאן כתיב ויסר המלך את טבעתו אשר העביר מהמן ויתנה למרדכי, להלן כתיב (בראשית מ"א) וירכב אותו במרכבת המשנה אשר לו ויקראו לפניו אברך וכאן כתיב ונתון הלבוש והסוס וקראו לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו.

(אסתר רבה, פרשה ז)

ואתם חשבתם עלי רעה אלוקים חשבה לטובה למען עשה כיום הזה להחיות עם רב

סיפור יוסף	סיפור המגילה
וְיִהְיֶה בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יוֹם הַלְדָתָאֵת פְּרָעָה וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה לְכָל עַבְדָּיו (בראשית מ, כ)	בְּשַׁנַּת שְׁלוֹשׁ לְמַלְכוֹ עָשָׂה מִשְׁתָּה לְכָל שָׂרָיו וְעַבְדָּיו (אסתר א, ג)
וַיִּטֵּב הַדָּבָר בְּעֵינֵי פְרָעָה וּבְעֵינֵי כָל עַבְדָּיו (מא, זל)	וַיִּטֵּב הַדָּבָר בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ וַיַּעַשׂ כֵּן (ב, ד)
כִּי כֵן יִמְלֹאוּ יְמֵי הַחֲנֻטִּים (ג, ג)	כִּי כֵן יִמְלֹאוּ יְמֵי מְרוֹקִיָּהּ (ב, יב)
וְיִהְיֶה יוֹסֵף יְפֵה-תֹאֵר וַיְפֵה מְרָאָה (לט, ו)	וְהַנְּעִרָה יְפֵת-תֹּאֵר וְטוֹבַת מְרָאָה (ב, ז)
וַיִּמְצָא יוֹסֵף חֵן בְּעֵינָיו (לט, ד)	וְתֵהִי אֶסְתֵּר נְשֵׂאת חַן בְּעֵינֵי כָל-רְאִיָּה (ב, טו)
וַיִּלְבַּשׂ אֹתוֹ בְּגָדֵי-שֵׁשׁ וַיִּשֶׂם רֶבֶד הַזָּהָב עַל-צַנְאוֹ וַיִּרְכַּב אֹתוֹ בְּמַרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר-לוֹ וַיִּקְרָאוּ לְפָנָיו אַבְרָךְ וְנָתַן אֹתוֹ עַל כָּל-אֶרֶץ מִצְרָיִם (מא, מב-מה)	וַיָּבִיאוּ לְבוּשׁ מַלְכוּת אֲשֶׁר לְבֹשׁ-בו הַמֶּלֶךְ וְסוּסֵי אֲשֶׁר רָכַב עָלָיו הַמֶּלֶךְ וְאֲשֶׁר נָתַן כְּתָר מַלְכוּת בְּרִאשׁוֹ וְנָתַן הַלְבוּשׁ וְהַסּוּס עַל-יַד-אִישׁ מִשָּׂרֵי הַמֶּלֶךְ הַפְּרָתִמִּים וְהַלְבֹּשׁוּ-אֶת-הָאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקָרוֹ (ו, ט-ח)
וַיִּסַּר פְּרָעָה אֶת טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתֵּן אֹתָהּ עַל יַד יוֹסֵף וַיִּלְבַּשׂ אֹתוֹ בְּגָדֵי שֵׁשׁ וַיִּשֶׂם רֶבֶד הַזָּהָב עַל צַנְאוֹ (מא, מב)	וַיִּסַּר הַמֶּלֶךְ אֶת טַבַּעְתּוֹ אֲשֶׁר הָעֵבִיר מֵהֶמֶן וַיִּתְּנָהּ לְמַרְדֳּכָי וַיִּשֶׂם אֶסְתֵּר אֶת מַרְדֳּכָי עַל בֵּית הֶמֶן (ב, ח)

11 ולא יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו ויקרא הוציאו כל איש מעלי ולא עמד איש אתו בהתנדוע יוסף אל אחיו: ויתן את קלו בבכי וישמעו מצרים וישמע בית פרעה: ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו: ויאמר יוסף אל אחיו גשו נא אלי ויגשו ויאמר אני יוסף אחיכם אשר מכתתם אתי מצרימה: ועתה אל תעצבו ואל יחר בעיניכם כי מכתתם אתי הנה כי למחרת שלחני אלהים לפניכם: כי זה שנתים הרעב בקרב הארץ ועוד חמש שנים אשר אין סריש וקציר: וישלחני אלהים לפניכם לשום לכם שארית בארץ ולהחיות לכם לפליטה גדולה: ועתה לא אתם שלחתם אתי הנה כי האלהים וישימני לאב לפרעה ולאדון לכל ביתו ומשל בכל ארץ מצרים: מהרו ועלו אל אבי ואמרתם אליו כה אמר בנך יוסף שמני אלהים לאדון לכל מצרים רדה אלי אל תעמד: וישבת בארץ גשן והיית קרוב אלי אתה ובניך ובני בניך וצאנך ובקרך וכל אשר לך: וכלכלתי אתך שם כי עוד חמש שנים רעב פן תגרש אתה וביתך וכל אשר לך: (בראשית מה)

4 ובהגיע תור נערה ונערה – הטעמים הם 'קדמא ואזלא' (שהן מקדמות והולכות ברצון) ואילו על המילים ובהגיע תור אסתר הטעמים הם 'מונח, מונח' פירוש צעד בצעד בלי רצון. (הגר"א)

ומצד המלך היה מה שכל אשר תאמר בלכתה מבית הנשים עד בית המלך ינתן לה לבא עמה, שהיה לה רשות לבקש בכל הדרך מתנות וכדומה והיו נותנים לה כל משאלות לבבה, ובזה הראתה שהיא מתרצית ללכת ברצונה ואינה אנוסה, כי בעד המתנות מסרה עצמה למשכב, ובזה הנערה באה ברצונה: ואילו אסתר בהימנעותה מעידה על עצמה כי היא אנוסה. (המלבי"ם)

5 אשר לא תגיד - כדי שיאמרו שהיא ממשפחה בזויה וישלחוה שאם ידעו שהיא ממשפחת שאול המלך היו מחזיקים בה: (רש"י)

והנכון בעיני כי עשה זה מרדכי בעבור שתשמור תורת ה' בסתר שלא תאכל נבלות ותשמור השבתות ולא ירגישו המשרתים כי אם יוודע הדבר שמא המלך יכריחנה או יהרגנה כי בעל כורחה נתפשה. (ראב"ע)

ושמא חשש מרדכי שאם יתפרסם הדבר שהמלכה היא יהודייה תתעורר על ידי כך שנאה ליהודים בקרב גויי הממלכה, כי יאמרו: היהודים מושלים בנו! וכבר היו מעשים כאלה בהרבה מקומות בגלויות ישראל ומעשה אבות סימן לבנים. (דעת מקרא)

6 ויגידו לה – את מעשי מרדכי. – אסתר שישבה ב'בית הנשים' לא ידעה את הנעשה בחוץ עד שמשרתיה ספרו לה. וגם המשרתים אינם מתעסקים בעיני הממלכה, ואינם יודעים את הנעשה, ולא באו לספר לה אלא מה שראו עיניהם: מרדכי מתאבל וזועק לפני שער המלך. (דעת מקרא)

ותחלחל המלכה... וחשבה כי אולי שללוהו שוללים (שודדים) ולזה שלחה בגדים להלביש את מרדכי, כדי שיסיר את שקו מעליו. וכאשר הרגישה שלא רצה לקבל, אז ידעה כי זה על אבל גדול וצער חזק. ולזה שלחה התך אל מרדכי, לחקור עמו מה זה ועל מה זה. (רלב"ג)

צותה עליו להסיר את שקו. אסתר לא ידעה על מה מרדכי מתאבל וזועק אך סברה שבכוחה לעזור לו ושלחה אליו שיפסיק זעקתו ויבטח במלכה שתעמוד לימינו. (דעת מקרא)

כי אסתר מוטרדת מלבוש השק של מרדכי ולא מן הסיבה ללבוש זה... ועל כן מכנה אותה המגילה כאן 'המלכה' בעוד שברוב המגילה היא קרויה אסתר או אסתר המלכה. לא אסתר מתחלחלת אלא "המלכה" שעיוותי חצר המלכות דבקו בה. (הרב יגאל אריאל, מור והדס, עמוד 351)

7 ויאמר מרדכי להשיב אל אסתר: אל תדמי בנפשך להמלט בית המלך מכל היהודים: כי אם החרש תחרישי בעת הזאת רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר ואת ובית אביך תאבדו ומי יודע אם לעת קזאת הגעת למלכות:

(מגילת אסתר, ד, יג-י)

ממילא הנכנס שלא ברשות הנהו בן מות תיכף, לבד מאשר יושיט לו המלך את שרביט הזהב מכפר עונו וחיה, ובכל זאת הלא כבר נתחייב מיתה רק המלך עשה עמו חסד, ומעתה אם אכנוס שלא ברשות אף שימחול לי המלך, די שאציל את נפשי ולא אוכל לבקש עוד בעד אחרים, וזאת הטענה האחת.

טענה הב', ... אחר שאני לא נקראתי לבא אל המלך זה שלשים יום, הלא ודאי בימים אחדים יקרא אותי, ואז יהיה יותר בקל לבקש בעד העם, וטוב יותר להמתין עד שאקרא. (המלבי"ם)

אל תאמרי בנפשך בשביל שאני מלכה איני נכשלת, 'כי אם החרש תחרישי בעת הזאת', 'עת צרה היא ליעקב וממנה יושע', לכך נאמר 'רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר'. ממי שכתוב ביה: 'ישראל נושע בה' תשועת עולמים'. ומי יודע אם לעת קזאת הגעת למלכות. מכאן אתה למד דרך ארץ, שלא יהא אדם דוחה בשתי ידיו, אלא יהא דוחה בשמאל, ויקרב בימין, לכך נאמר אם לעת קזאת הגעת למלכות. (מדרש תהלים, מזמור כב)

דבריו אלה של מרדכי לאסתר הם הדיבור המשמעותי שלו במגילה שבו רמז מרדכי לאסתר את יסודות שיטתו... היו שראו בדבריו אלה של מרדכי את לב המגילה, שהרי כאן הכניס מרדכי את השכינה למגילה, הישועה תבוא מ'מקום אחר', הוא כינוי לקב"ה. מי יודע – שאלה בסגנון זה מצאנו במקומות נוספים במקרא. מרדכי אינו מופיע כיודע כל, אינו מתיימר לדבר ולפעול בשם נבואה או רוח הקודש, אבל הוא שואל מה חובתו בעולמו ועושה את המוטל עליו ללא תנאי בין יהיה טוב בעבורו או רע. (הרב יגאל אריאל, מור והדס, עמוד 357)

8 היהדות בחתרה לחוף מבטחים בעולם שסוע ומבותר על ידי יסורי קיום ובבקשה מענה לחידת פלאים של הסבל השולט למראית עין, שלטון בלי מצרים, הגיעה לידי נסוח חדש והגדרה חדשה בנוגע לבעיה זו, שיש בהם מן ההרחבה וההעמקה גם יחד. העמדת שאלת הסבל, טוענת היהדות, אפשרית היא בשתי דימנסיות נפרדות: גורל ויעוד. היהדות הבחינה תמיד בין קיום גורלי לקיום יעודי, בין ה"אני" יליד הגורל, לבין ה"אני" בן היעוד. בהבחנה זו צפונה תורת הסבל שלנו. (הרב סולוביצ'יק)

12 לא כל הרשמים הבאים בנפש פועלים עליה לטובה, כי הרבה מהם פועלים לרעה ג"כ ועליהם נאמר "העבר עיני מראות שוא", אבל אין דבר שלא יפעול על הנפש, מכל רושם הבא עליה, בין מצד מצבה בין מצד מקריה... ע"כ אין לך כל רושם עובר על האדם שאינו נועד לתעודה. וחייב האדם להיות שמח בכל העובר עליו, ולדעת שהכל הן תוצאות מהמחשבות הטובות שד' חושב על יצוריו. (הרב קוק, פנקס יג, טו)

המהפך במגילה

על גזל ויחוס ופסולת ופסולת ופסולת

1 אחר הדברים האלה פלש חמת המלך אחשוורוש זכר את-ושתי ואת אשר-עשתה ואת אשר-נגזר עליה: ויאמרו נערי-המלך משרתי: בקשו למלך נערות בתולות טובות מראיה: ויפקד המלך פקידים בכל-מדינות מלכותו ויקבצו את-כל-נערה-בתולה טובת מראה אל-שושן הבירה אל-בית הנשים אל-יד הגא סריס המלך שמר הנשים ונתן תמרקיהן: והנערה אשר תיטב בעיני המלך תמלך תחת ושתי ויטיב הדבר בעיני המלך ויעש כן: איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי בן יאיר בן-שמעי בן-קיש איש ימיני: אשר הגלה מירושלים עם-הגלה אשר הגלתה עם יכניה מלך-יהודה אשר הגלה ובוכדנצר מלך בבל: ויהי אמן את-הדסה היא אסתר בת-דודו כי אין לה אב ואם והנערה יפת-תאר וטובת מראה ובמות אביה ואמה **לקחה** מרדכי לו לבת: ויהי בהשמע דבר-המלך ודתו ובהקבץ נערות רבות אל-שושן הבירה אל-יד הגי **ותלקח** אסתר אל-בית המלך אל-יד הגי שמר הנשים: ותיטב הנערה בעיניו ותשא חסד לפניו ויבטל את-תמרקיה ואת-מנותה לתת לה ואת שבע הנערות הראיות לתת-לה מבית המלך וישגה ואת-נערוניה לטוב בית הנשים: לא-הגידה אסתר את-עמה ואת-מולדתה כי מרדכי אנה עליה אשר לא-תגיד: ובכל-יום ויום מרדכי מתהלך לפני חצר בית-הנשים לדעת את-שלום אסתר ומה-יעשה בה: ובהגיע תר נערה ונערה לבוא אל-המלך אחשוורוש מקץ היות לה כדת הנשים שנים עשר חדש כי כן ימלאו ימי מרוקיהן ששה חדשים בשמן המר וששה חדשים בבשמים ובתמרוקי הנשים: ובזוה הנערה באה אל-המלך את כל-אשר תאמר ונתן לה לבוא עמה מבית הנשים עד-בית המלך: בערב הוא באה ובבקר היא שבה אל-בית הנשים שני אל-יד שעשגז סריס המלך שמר הפילגשים לא-תבוא עוד אל-המלך כי אם-חפץ בה המלך ונקראה בשם: ובהגיע תר-אסתר בת-אביחיל דד מרדכי אשר **לקח** לו לבת לבוא אל-המלך לא בקשה דבר כי אם את-אשר יאמר הגי סריס-המלך שמר הנשים ותהי אסתר נשאת חן בעיני כל-ראיה: **ותלקח** אסתר אל-המלך אחשוורוש אל-בית מלכותו בתחדש העשירי הוא-חדש טבת בשנת-שבע למלכותו: ויאהב המלך את-אסתר מפל-הנשים ותשא-חן וחסד לפניו מפל-הבתולות וישם כתר-מלכות בראשה וימליכה תחת ושתי: ויעש המלך משתה גדול לכל-שריו ועבדיו את משתה אסתר והנחה למדינות עשה ויתן משאת כיד המלך: ובהקבץ בתולות שניות ומרדכי ישב בשער-המלך: אין אסתר מגדת מולדתה ואת-עמה כאשר אנה עליה מרדכי ואת-מאמר מרדכי אסתר עשה כאשר היתה באמנה אתו: (מגילת אסתר. ב)

2 ומרדכי ידע את-כל-אשר נעשה ויקרע מרדכי את-בגדיו וילבש שק ואפר ויצא בתוך העיר ויצעק זעקת גדולה ומרה: ויבוא עד לפני שער-המלך כי אין לבוא אל-שער המלך בלבוש שק: ובכל-מדינה ומדינה מקום אשר דבר-המלך ודתו מגיע אבל גדול ליהודים וצום ובכי ומספד שק ואפר יצע לרבים: ותבואינה ונתבאנה נערות אסתר וסריסה ויגידו לה ותתחלחל המלכה מאד **ותשלח** בגדים להלביש את-מרדכי ולהסיר שקו מעליו ולא קבל: ותקרא אסתר להתר מסריסי המלך אשר העמיד לפניו ותצוהו על-מרדכי לדעת מה-זה ועל-מה-זה: ויצא התר אל-מרדכי אל-רחוב העיר אשר לפני שער-המלך: ויגד-לו מרדכי את כל-אשר קרהו ואת פרשת הפסוק אשר אמר המן לשקול על-גגת המלך ביהודיים ביהודים לאבדם: ואת-פתשגן כתב-הדת אשר נתן בשושן להשמדם נתן לו להראות את-אסתר ולהגיד לה ולצוות עליה לבוא אל-המלך להתחנן לו ולבקש מלפניו על-עמה: ויבוא התר ויגד לאסתר את דברי מרדכי: ותאמר אסתר להתר ותצוהו אל-מרדכי: כל-עבדי המלך ועם-מדינות המלך ידעו אשר כל-איש ואשה אשר יבוא אל-המלך אל-החצר הפנימית אשר לא-יקרא אחת דתו להמית ליד מאשר יושיט-לו המלך את-שרביט הזהב ויהי ואני לא נקראתי לבוא אל-המלך זה שלוש-ימים: ויגידו למרדכי את דברי אסתר: **ויאמר מרדכי להשיב אל-אסתר אל-תדמי** **בנפשך להמלט** בית-המלך מפל-היהודים: כי אם-החרג תחרישי בעת הזאת רוח והצללה יעמוד ליהודים ממקום אחר ואת ובית-אביה תאבדו וימי יודע אם-לעת כזאת הגעת למלכות: ותאמר אסתר להשיב אל-מרדכי: לה כלוס את-כל-היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי ואל-תאכלו ואל-תשתו שלשת ימים לילה ויום גם-אני ונערתי אצום כן ובכל אבוא אל-המלך אשר לא-כדת וכאשר אבדתי אבדתי: ויעבר מרדכי ויעש ככל אשר-צוהו עליו אסתר: (מגילת אסתר, ד)

ותכתב אסתר המלכה בת-אביחיל ומרדכי היהודי את-כל-תקף לקים את אגרת הפרים הזאת השנית: **וישלח** ספרים אל-כל-היהודים אל-שבע ועשרים ומאה מדינה מלכות אחשוורוש דברי שלום ואמת לקים את-ימי הפרים האלה בזמניהם כאשר קים עליהם מרדכי היהודי ואסתר המלכה וכאשר קימו על-נפשם ועל-זרעם דברי הצומות וזעקתם: ומאמר אסתר קים דברי הפרים האלה ונקתב בספר: (מגילת אסתר, ט)

3 אמר ר' שמואל: כשגזר אחשוורוש לקבץ לו בתולות, היו הנערות נכללות ומתקבצות מכל מקום. והיו בנות הגויים לובשות מלבושים נאים ומראות את עצמן לשלוחים של מלך, שהיו מבקשות להינשא למלך. ואסתר הייתה מטמנת עצמה ולא נראתה לכל אדם עד ארבע שנים משנת שלוש למלכותו עד שנת שבע למלכותו. עד שמצאו אותה כשהיא מטמנת עצמה, ולקוחה בעל כורחה, שלא בטובתה, שכה"א ותלקח אסתר אל בית המלך - כמו שנאמר באמנו שרה: ותוקח האשה בית פרעה, בעל כורחה שלא בטובתה. (מדרש אגדת אסתר, בתוך תורה שלמה, עמוד 67)